

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. V. Vltimæ Termini diuisiones.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

est *subiectum albedinis*: eo enim ipso quod dico *albus*, apprehendo subiectum albedinis; & tamen subiectum albedinis est terminus absolutus, quia
 28 est nomen Substantiuum; ergo ratio termini absoluti non consistit in eo quod perfecte significet, id est, quasi satias audientem. Confirmo manifestè Primò: *Album* potest sumi substantiuè. rogo, an homo magis aliquid sciat, cum audit, *album est in scholâ*, quam cum ei dicitur, *albus est in scholâ*: ergo inde non debet terminorum differentia delumi. Confirmo Secundò: Etiam quando dico, *homo est in scholâ*, audiens manet inquietus, donec sciat quis ille sit, non minus quam quando audit, *albus* vel *doctus est in scholâ*: ergo ex hac parte non magis est terminus absolutus *homo*, quam *doctus*, *prudens*.

Placet ergo definitio Toleti, vno vel altero verbo mutato, ut Terminus absolutus sit, qui significat rem, non quidem per se stantem (ut voluit Toletus) sed per modum per se stantis; ita ut ratio termini absoluti non ex se significatâ, sed ex modo eam significandi desumatur. Vnde nomen Substantiuum est absolutum, hoc est per se subsistens, Adiectiuum verò per modum alteri adiacentis. Quod sic explico. Nomina Adiectiua ita significant subiectum, & formam, ut utrumque videantur significare per modum alteri adiacentis, ac proinde connotatiua dicuntur; connotant enim subiectum, cui adiacere videtur eorum significatum: nomina verò Substantiua, siue significant solam formam, ut *albedo*, siue subiectum cum formâ, ut *album*; semper tamen significant per modum per se stantis, ac proinde absoluta dicuntur: quia, ut ponantur in propositione, non egent alio termino. Verbi gratiâ, *Homo* & *iustus*, uterque significat rem compositam, *homo* ex personâ & humanitate, *iustus* verò ex subiecto & iustitiâ: sed *homo* ita significat illud compositum, ut non significet illud per modum alteri adiacentis, sed quasi rem quæ ad suum esse non eget alio: at *iustus* ita significat iustitiam, & illius subiectum, ut utrumque significet adiacens alteri, vel homini, vel Angelo, vel Deo. Ex quo intelliges, terminum absolutum posse habere inadaquatam significatum per modum alteri adiacentis, ut *homo*, *Deus*, &c. connotatiuum verò totum suum significatum explicare quasi alteri adiacens, quo differt ab absoluto, & propterea dicitur connotatiuum. Et hoc est quod voluit Sotus dicere in definitione à nobis relatâ.

Hinc intelliges, falli eos, qui dicunt, *album* etiam sumptum substantiuè, esse terminum connotatiuum, quia significat *albedinem* ut inhaerentem subiecto: falluntur, inquam; quia non magis *album* significat *albedinem* inhaerentem subiecto, quam nomen *pater* significat paternitatem inhaerentem Petro v.g. *Pater* autem in omni sententiâ (vno excepto Fonseca, quem bene hic impugnat Hurtadus) est terminus absolutus; ergo & *album* substantiuè. Deinde, intelligi nequit, quâ ratione *homo* sit terminus absolutus, non
 30 vero *album*, *dulce*, &c. si substantiuè sumantur: quia etiam *homo* significat *humanitatem*, seu habens personalitatem; licet *album*, habens *albedinem*. Ergo *homo* erit terminus connotatiuus, non secus ac *album*; vel *album* erit absolutus, non minus quam *homo*. Vbi vterius aduerte contra Fonseca, terminum connotatiuum non dici eo quod res signi-

ficata respiciat aliud; (vno enim non est nomen connotatiuum, & tamen respicit extrema, sicut pater respicit filium, & dominus seruum) sed id eo dici, quia totum suum significatum ita explicat, quasi adiaceret alteri; & illud, cui adiacet, dicitur res connotata, quod non habet vno: quia in modo significandi, licet in se sit res alteri adiacens, significatur tamen per se & in se stans, alia verò respicit tamquam terminum, non tamquam id cui adiacet, quod (ut dixi) proprium est omnium nominum Substantiuorum, siue abstracta sint, siue concreta.

SECTIO V.

Ultima Termini diuisiones.

Septima diuisio Termini est in *concretum* & *abstractum*. Concretum est, qui significat aliquod compositum, vel quasi compositum ex subiecto & formâ, seu quasi formâ: ut *homo* ex humanitate & personâ, *duces* ex homine & diuitiis. Abstractus verò est, qui significat quamlibet partem seorsum, ut *materia*, *albedo*, *forma*, *diuitie*. Hic intelliges, omnes terminos abstractos esse absolutos, non è contrario omnes absolutos esse abstractos: item, omnes terminos connotatiuos esse concretos, non tamen omnes concretos esse connotatiuos, ut *homo*, *Deus*, &c. Hic obserua, concreta & abstracta aliquando realiter distinguuntur à subiecto: aliquando verò solâ ratione, ut *Deus*, *Deitas*; quia *Deus* addit supra Deitatem *personalitatem*; solâ autem ratione seu virtualiter *Personalitas* & essentia diuina inter se distinguuntur. Similiter ob eandem rationem Persona diuina est concretum non realiter, sed ratione; nonnumquam solo modo significandi, ut *ens*, *entitas*; quia *ens* est *entitas*, & *entitas* est *ens* formaliter. Hoc etiam modo, puto olim apud Philosophos, ignorantes substantiam distinctam à naturâ, voces has *hominem* & *humanitatem* solâ ratione distinctas fuisse: tunc enim illi nihil prorsus, neque realiter nec ratione diuersum significabant per nomen *homo*, quod non per vocem *humanitas*; sed modus significandi erat diuersus, quod idem est in omnibus aliis nominibus Substantialibus, *equus*, *equinitas*, *animal*, *animalitas*, &c. Iam verò apud nos agnoscetes eam substantiam distinctam, talia nomina non significant idem omnino realiter; solum nomen *ens* reliquimus ad significandum independentem ab illâ compositione ex entitate & substantiâ. Ratio fortè fuit, quia est commune rebus etiam accidentalibus, in quibus hæc compositio non inuenitur, vnde idem est *ens* & *entitas*, ut dixi supra.

Octaua diuisio est in *transcendentem* & *non-transcendentem*. Ille definitur à nonnullis, qui per omnia genera rerum vagatur, siue qui imbitur in omni conceptu reali. Sed hæc definitio non est vniuersalis, quia non comprehendit omnia transcendentia, videlicet *substantiam incompletam*, quæ non transcendit omnia genera rerum. Melius ergo & vniuersalius definitur *transcendens*, ut sit ille, qui imbitur in omnibus suis inferioribus & differentiis: ad quod parum interest, siue multa siue pauca sint eius inferiora. *Non-transcendens* ergo definitur, qui non imbitur

bitur in omni suo conceptu differentiali, vt *Deus*, *animal*. Hæc diuisio locum non habet in meâ sententiâ: ostendam enim Disputat. 1. 1. Logica: à num. 1. 2. 1. nulla esse talia transcendentia: sed nunc loquor cum communi. Termini transcendentales alij sunt *vniverſaliſſimi*, qui per omnia genera entium vagantur: comprehenduntur autem his litteris, R. E. V. B. A. V. Res, Ens, Vnum, Bonum, Aliquid, Verum; quia nihil est, quod non sit res, vnum, verum, bonum, aliquid. Quomodo autem hæc cuilibet enti conueniant, dicam Disputat. 1. Metaphysices à Sect. 1. 1. Alij sunt transcendentales *minus vniverſales*, vt substantia incompleta respectu omnium substantiarum, & inter prædicata diuina, Infinitas, seu esse à se, iuxta communem sententiam. & fortè possunt alia transcendentia inueniri, sed hæc hic sufficiat insinualle.

33 Nona diuisio Termini est in *complexum* & *incomplexum*. *Complexus* definitur à Toletò, cuius partes per se sunt significatiuæ, vt, *homo iustus*. Sed aduerte, ad rationem *termini complexi* requiri Primò, partes retinere in compositione eandem significationem quam ante illam: quapropter *Dominus* non est terminus complexus, etiam si *do* & *minus* sint significatiua, quia in compositione non retinent eam significationem. Secundò, partes aliquantulum debere vniri inter se, vt *homo iustus*: nam si non vniantur, vt *Petrus, Paulus*, non efficiunt terminum complexum, sed duos incomplexos. Rogabis, an cum dico, *Petrus & Paulus*, ratione illius copulæ fiat terminus complexus, an maneant duo incomplexi, scilicet *Petrus, Paulus*, &c. Respondeo, omnino esse complexum, non minùs quàm *homo iustus*, propter rationem in ipsâ dubitatione positam. Tertiò requiritur ad terminum complexum, ne uterque idem omnino significant, & eodem modo conceptum, vt *gladius, ensis*, qui sunt duo termini incomplexi synonymi, non vnus complexus.

34 Terminus *incomplexus* est, cuius partes non sunt significatiuæ per se eodem modo quo in compositione, vt *Dominus, Petrus, Prorex*. Dices, *Prorex* est terminus incomplexus, & tamen eius partes eodem modo significant in compositione, ac extra illam. Respondeo, *pro* non esse terminum, sed Præpositionem, ac proinde eius compositionem non facere terminum complexum, quia hic debet componi ex duobus terminis. Sed vrgebis: Definitio suprà posita solum petit vt partes sint per se significatiuæ: hoc autem habet vox *Prorex*; ergo iuxta definitionem propriè erit complexus, etiam si non constet duobus terminis. Hæc est quæstio de voce: qui dixerit *Prorex* non esse complexum, definiat aliter *terminum complexum* hoc modo, *Complexus est, qui constat duobus terminis propriam remtentibus significationem*; qui verò non reauerit illum dicere complexum, poterit stare definitioni ex Toletò suprà traditæ.

Obiicies Primò: Ergo oratio erit terminus complexus, retinet enim duos terminos in suâ significatione propriâ. Facile concedam sequentem, nec video absurdum in consequente. quòd si eam velis negare, debes (vt loquaris consequenter) definire terminum complexum, vt sit ille, qui sine verbo constat duobus terminis propriam remtentibus significationem.

Obiicies secundò: *Terminus* est dictio simplex; sed complexus non est simplex, ergo neque terminus. Quidam concedunt consequentiam; nos tamen, ne à communi discedamus in quæstione de nomine, negamus de ratione termini esse, vt sit dictio simplex; sufficit enim, si sit extremum propositionis: cum autem complexus absolute possit esse extremum propositionis, erit etiam terminus, vt cum dico, *homo iustus est bonus amicus*.

Decimò diuiditur *Terminus* in *copulatiuum* & *non-copulatiuum*. Ille est, qui plura in vnum aggregata significat, vt *exercitus, aceruus lapidum, ciuitas*, &c. *Non-copulatiuus* est, qui vnâ rem solam significat, vt *Petrus, Rex, Deus*. Non-nemo hic definit terminum copulatiuum, vt sit, qui significat vnâ rem constantem ex pluribus inter se per accidens copulatis sine verâ vnione. Tò per accidens ponit, ad expungendos terminos concretos significantes composita per se, quales sunt *homo, equus*: Tò sine verâ vnione, ad excludendos terminos connotatiuos significantes subiectum vnitum accidenti. Hæc ille. Verum hinc sequitur, superflua esse in definitione illa verba, *per accidens*: per ea enim vltima, *sine verâ vnione*, quæ excludunt composita accidentalialia, à fortiori excluduntur composita per se, quæ etiam requirunt vnionem realem. Secundò, Adhuc ea verba videntur otiosa: si enim hic Auctor, dum paulò post, explicans cur terminus hic, *vestitus*, non sit copulatiuus, etiam si significet plura, ait, eam esse rationem, quòd non significet plura in recto, sed hominem in recto, vestes verò in obliquo. Ego tunc sic infero: ergo etiam terminus *album*, licet non haberet veram vnionem cum albedine, non esset copulatiuus, quia in recto significat subiectum, & in obliquo albedinem: ergo ad excludenda hæc concreta accidentalialia, non fuit necessum addere, *sine verâ vnione*: vel si hæc per alia verba non excluduntur, absolute tam erit copulatiuus *vestitus* adiectiuè, quàm *Respublica*; quia vera vnio, in quâ sola differt ab albo & aliis concretis accidentalibus, non requiritur ad terminum copulatiuum, imò illi repugnat. Displicet etiam quod immediatè additur, scilicet *vestitus* substantiuè esse copulatiuum, eò quòd significet compositum ex homine & vestibus: displicet, inquam, hoc; quia hæc concreta, siue adiectiuè siue substantiuè sumantur, non significant in recto formam, sed subiectum, & in obliquo formam, vt ego infra docebo: ergo *album*, siue adiectiuè siue substantiuè, semper dicit in recto subiectum solum; quare & *tres albi* & *tria alba* dicuntur à solis tribus subiectis, etiam si vnica sit in illis albedo, & non solum adiectiuè verum est dicere, *panis albus est dulcis*, sed substantiuè etiam, *album est dulce*: quod non esset verum, si significaretur *albedo* in recto, quia non potest dici, *subiectum & albedo est subiectum & dulcedo*: ergo *vestitus*, siue substantiuè siue adiectiuè, semper significat in recto solum subiectum, & in obliquo vestes; & consequenter non magis in vnâ quàm in alterâ significatione potest esse aut non esse copulatiuus.

Meliùs ergo & breuiùs à nobis suprà definitus est terminus copulatiuus, qui plura in recto, sed in vnum per accidens aggregata significat. Ex quâ definitione omnia concreta, etiam *vestitus*, & *album*.

bum, visum, &c. excluduntur, quia in recto non significant plura, sed subiectum; formam autem in obliquo, siue adiectiue siue substantiue sumantur.

Vndecimò diuiditur Terminus in *infinitem*, & in *infinitem*. Hic est, qui cum aliquid determinatè negat, nihil tamen determinatè affirmat, vt *non homo, non leo*, qui negant hominem & leonem, nihil tamen præter illos determinatè significant; potest enim de qualibet re, excepto homine, dici *non homo*, vt *Deus est non homo, lapis est non homo*, &c. Vt terminus sit infinitus, requiritur tò non cadere supra Nomen: nam si cadat supra Verbum, non erit nomen infinitum, vt in hac propositione, *Petrus non est homo*; vbi *homo* non est terminus infinitus. Ratio est, quia quando non cadit supra copulam, facit propositionem purè negatiuam: nomen autem infinitum debet aliquid saltem indeterminatè significare, & aliquid determinatè negare; vt in hac propositione, *lapis est non homo*, vbi & negatur, lapidem esse hominem, & affirmatur aliquid esse præter hominem, quod non præstat in purè negatiuis. Vtrum autem Verba possint infinitari, dicam infra Disputatione & Sectione 11. Terminus *finitus* est, qui aliquid determinatè significat, vt *homo, lapis*, &c.

Duodecima diuisio Termini est in *Terminum primæ intentionis*, & in *terminum secundæ intentionis*. Ille est, qui significat rem secundum id quod habet ex se ante intellectum, vt *Petrus, leo*: hic verò, qui significat rem secundum id quod habet ab intellectu, vt *cognitum, intellectum, apprehensum*, &c. de quo Disputatione & Sectione 11. Logica.

Decimatercia diuisio potest esse in *Terminum affirmatiuum, priuatiuum, & negatiuum*. Affirmatiuus est, qui aliquid positiuum & reale significat, vt *Deus, homo, visus*, &c. Priuatiuus est qui significat carentiam alterius rei, in subiecto tamen capaci, vt *cacitas* respectu hominis vel animalis, *tenebra* respectu aeris. Negatiuus, qui significat carentiam formæ in subiecto incapaci, vt *negatio visus* in lapide, *coloris* in Deo vel Angelo.

Dices: Hoc nomen *carentia* nullo modo in hac diuisione includitur, quia neque est Terminus priuatiuus, neque negatiuus, sed genus ad vtrumque. Respondeo, id esse verum. Propterea melius diuideretur in terminum *affirmatiuum*, & *non-affirmatiuum*, seu *significantiem carentiam*. Aduerte hic, terminum *non-affirmatiuum* posse rursus diuidi in *abstractum & concretum*, vt *cacitas cecus, absolutum & connotatiuum*, & ferè in omnes species, quæ præcedentibus diuisionibus hucusque explicatæ sunt in terminis positiuis, vt intuenti patebit.

Vltima diuisio Termini est in *impertinentes & pertinentes*. Impertinentes sunt, qui neque se inferunt, neque sibi repugnant; vt *album, dulce, Musicus, Philosophus*. Pertinentes sunt, qui vel se inferunt, vt *homo animal*: vel sibi mutuo repugnant, vt *rationale & irrationale*. Rursum hi repugnantes, alij sunt *relatiue oppositi*, vt *pater & filius*; alij *priuatine*, vt *visus, cacitas*; alij *negatiue*, vt *visus & non visus*; alij *contrarie*, vt *frigus & calor*.

Rogabis, vtrum *homo albus, homo instus*, sint

pertinentes inter se. Respondeo esse, quia per se vnitur *albedo & institia* cum homine: si verò *albus* comparatur cum *instus*, sunt impertinentes, quia non vniuntur per se, sed per accidens.

SECTIO VI.

De suppositione Terminorum.

Explicatà definitione diuisioneque terminorum, de eorum proprietatibus agendum est, inter quas prima est Suppositio. Supponi aliquid est *poni loco alterius*: vnde terminus supponi in propositione, est, poni in propositione loco alterius. Hic disputant nonnulli, vtrum voces supponantur pro conceptu hominis, an pro ipso homine reali; de quo nos Disputat. xiiii. Logica, num. 29. Hurtadus bene hic probat, voces poni loco conceptuum: etenim quòd non videmus immediatè aliorum conceptus, voces substitui-mus loco illorum; non quia (vt dixit non-nemo) res de quibus loquimur, non possumus habere præsentis: licet enim nosmetipsos præsentis necessariò habeamus, & de nobis loquamur; indigemus tamen vocibus ad disputandum & discurrendum de nobis. Ponitur ergo terminus loco conceptus mentalis, non vt illum significet, sed vt significet rem quam ipsemet conceptus significabat, Petrum vel Ioannem. Vnde Disputat. xiiii. à num. 29. probabo, voces non significare conceptus, sed gerere vices illorum; quòd longè aliud est, à multis tamen in vnum confunditur. Hoc posito, Villalpandus ab Hurtado relatus ibidem, tunc solum putat terminum supponi, quando vera est propositio. Sed hoc reicitur, quia etiam in propositionibus falsis supponitur vox loco conceptus.

Sed dicet fortè aliquis, id verum esse, quando loquens, licet falsum dicat, putat tamen se verum dicere; tunc enim vox respondet conceptui: at quando mentitur, vox illa non supponitur pro conceptu mentis, quia in mente non est talis conceptus: ergo tunc non habet propriam suppositionem. Respondeo, tunc supponi saltem pro apprehensione illius conceptus: quia licet in mente non affirmem illam propositionem, apprehendo tamen totam illam, & volo vt exterius illa verba significant id quod ego haberem, casu quo id mente etiam affirmarem.

Sotus videtur suppositionem definire, vt *ponatur vox loco rei per illam significatæ*. Quia verò etiam voces, vt statim dicemus, pro se supponuntur, Toletus addidit *pro se*, vel *pro suo significato*. Sed vtraque reicitur ex proximè dictis, quia voces non ponuntur loco rerum significatarum, sed loco conceptuum: conceptus autem non ponuntur loco rerum, sed primariò & per se sunt manifestatiui rerum, in quo proprio munere & non emendicato ab obiecto funguntur: obiecta solum gerunt vices cogniti & representati passiue. Ideo sic breuiter definitio suppositionem: *Est positio vocis loco conceptus ad ipsum conceptum manifestandum*. Nec requiro, vt sit intra propositionem; quia etiam in oratione est suppositio, & quidem Logica, quia per se etiam ad Logicum pertinet oratio. vt in definitione & diuisione constat: quòd malè negatur à nonnullis, qui idcirco non bene suppositionem definirunt, vt sit intra